

VIEDOKĻI

Uzņēmumi, kuriem Latvijā slēdz kontu atver Vācijas, Lietuvas vai Čehijas ban

JĀNIS GRASIS: «No valsts interešu viedokļa diemžēl ir jāatzīst, ka sapnis par Rīgu un Latviju kā finanšu centru ir izsapņots. Pēc Parex bankas, Krājbankas un tagad ABLV problēmām tuvākajās desmitgadēs nekāds finanšu centrs Latvijā nebūs iespējams.»

GAIDIS BĒRZIŅŠ: «Administratoram vai likvidatoram ir jāveic papildu pienākumi – jāvērtē klientu naudas izcelsme, kas pēc būtības bija regulatora atbildības jautājums. No šī procesa cieš godīgie kreditori, kas ne pie kā nav vainīgi.»

JĀNIS KĀRKLĪŅŠ: «Bankai ir vieglāk slēgt kontu nelielam uzņēmumam, nevis ķēpāties ar tā papīriem. Loģiski, ka bankas no biznesa viedokļa mēģina maksimāli atstāt tikai pilnīgi drošus klientus.»

Juris PAIDERS

Uz diskusiju par to, kā būtu meklējama izeja Latvijas finanšu sistēmas problēmām, Neatkarīgā uzaicināja piedalīties zvērinātu advokātu, tiesību zinātņu doktoru Arti Stucku; zvērinātu advokātu, LU Civiltiesisko zinātņu katedras vadītāju, asociēto profesoru Jāni Kārklīņu; zvērinātu advokātu, bijušo tieslietu ministru Gaidi Bērziņu un tiesību zinātņu doktoru, Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes prodekānu Jāni Grasi.

– Nākamā gada sākumā notiks Tiesību zinātņu pētniecības institūta un Banku augstskolas organizēta zinātniska konference, kurā viens no jautājumiem būs kredītiestāžu likvidācija. Kā var aprakstīt pašreizējo situāciju Latvijā?

Jānis Kārklīņš: – Banku jomā ir iesaistītas daudz lielākas intereses – sabiedrības, noguldītāju, kreditoru u.tml., tāpēc banku likvidācija ir daudz sarežģītāks process nekā parasta komersanta likvidācija, kas var notikt pašu iniciatīvas veidā vai arī Uzņēmumu reģistrs komersantu var likvidēt piespiedu kārtā. Savukārt kredītiestāžu jomā, kuru uzrauga FKTK jeb regulators, ir noteikti trīs gadījumi, kā var notikt bankas darbības izbeigšana. Pirmā likumā ir minēta pašlikvidācija. Tas ir pašu akcionāru lēmums pārtraukt uzņēmējdarbību. Tas ir tāpat kā veikt sava īpašuma demontāžu, piemēram, izlemot nojaukt savu dzīvojamo māju, kad neviens to neliek darīt, bet tu vari to veikt jebkurā brīdī. Pašlikvidācijas gadījumā lielu daļu no procesiem regulē arī Komerclikums. Otrs gadījums ir piespiedu likvidācija. Kredītiestāžu likumā noteiktajos gadījumos regulators var vērsties ar pieteikumu tiesā un lūgt uzsākt bankas piespiedu likvidāciju. Tas nav saistīts ar banku spējam pildīt savas saistības, bet ar likumā noteiktajiem gadījumiem, piemēram, saņemot licenci, bija iesniegta nepatiesa informācija vai 12 mēnešu laikā netika uzsākt darbība u.c. Viens no būtiskākajiem gadījumiem, kad regulators var tiesā vērsties par bankas piespiedu likvidā-

ciju, ir Kredītiestāžu likuma un citu normatīvo aktu, kas attiecas uz banku jomu, pārkāpumi. Tas ir visai plaši interpretējams punkts. Praksē mēs neesam redzējuši gadījumus, kad par kādu pārkāpumu uzreiz tiktu uzsākta piespiedu likvidācija. Tam vajadzētu būt ļoti būtiskam pārkāpumam vai regulāriem pārkāpumiem, kurus izvērtējot atbilstoši Administratīvā procesa likumam regulators, ievērojot t.sk. samērīguma principu, var lemt par kredītiestādes piespiedu likvidāciju. Trešais gadījums ir maksātnespēja, kad bankai nepietiek aktīvu, lai nosegtu visas savas saistības. Latvijā ir bijusi salīdzinoši liela pieredze ar maksātnespējīgām bankām. Pašlikvidācijas pieredze ir tikai vienā gadījumā – ar ABLV banku. Šāds gadījums bija pārsteigums arī politikā. Pirms tam Kredītiestāžu likumā pašlikvidācijas regulējums bija ļoti lakonisks. Laikam nevienam nebija ienācis prātā, ka kādreiz kāds varētu izlemt labprātīgi likvidēt banku. To, ka pašlikvidācijas joma iepriekš nebija sīki regulēta, pierāda grozījumi Kredītiestāžu likumā, kas tika pieņemti jau pēc ABLV pašlikvidācijas uzsākšanas. Neatkarīgi no tā, kurā no trīs procesiem bankas darbība tiek izbeigta, regulatora uzraudzība tik un tā paliek, jo uzdevums ir nodrošināt klientu/kreditoru interešu aizsardzību.

– Bērziņa kungs, jūsu temats konferencē būs par kredītiestāžu likvidācijas un maksātnespējas aktuāliem tiesiskie aspektiem.

Gaidis Bērziņš: – Turpināšu kolēģa iesāktu no vietas, kur viņš mi-

nēja regulatora, Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) uzraudzību. Manuprāt, šobrīd ir izveidojusies paradoksāla situācija. Neraugoties uz to, ka FKTK līdz šim ir apgalvojusi, ka uzraudzība noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas jomā ir bijusi pietiekami stingra, mēs esam saņēmuši gan virkni starptautisku pārmetumu, gan arī realitāte ir izrādījusies savādāka. Viens no maksātnespējas pamatprincipiem ir likvidācijas procesu īstenot likumīgi, efektīvi un salīdzinoši ātri. Ikvienam potenciālajiem likvidatoram vai administratoram regulators uzdod jautājumu, cik ātrā laikā jūs sarežģīti iespēju attiecīgo banku likvidēt un apmierināt kreditoru prasījumus. Pašlaik tā ir sanācis, ka administratoram vai likvidatoram ir jāveic papildu pienākumi – jāvērtē klientu naudas izcelsme, kas pēc būtības bija regulatora atbildības jautājums. Kā mēs redzam, vērtēšanas process ir salīdzinoši ilgs un no šī procesa cieš godīgie kreditori, kas ne pie kā nav vainīgi. Viņu prasījumu apmierināšana nenotiek tik ātri, kā to gribētos. Es šeit nerunāju par Noguldījumu garantiju fondu, tas ir atsevišķs jautājums, kas tiek regulēts likumā. Bet es šeit runāju par pārējiem kreditoriem.

– Latvijā par maksātnespējas administratoru tiek izteiktas versijas par dažādiem zemūdens strāvjiem un lobiju ietekmi. Lēmums par ABLV pašlikvidāciju, visticamāk, tika pieņemts, jo bija bažas, ka, to uzticot maksātnespējas administratoram, tas faktiski varētu nozīmēt bankas izlaupīšanu.

Artis Stucka: – No vienas puses, kredītiestādes ir privāto tiesību juridiskās personas. Savukārt jautājumi par kredītiestāžu licencēšanu un licences atņemšanu ir publisko tiesību joma. Komerčbankas pašlikvidācijas gadījumā parādās ļoti daudz administratīvi tiesiskās ietekmes no kontrolējošās iestādes puses. No vienas puses, bankas ir ar saviem kreditoriem, ar parādniekiem noslēgušas civiltiesiskos darījumus, bet, no otras puses, ir

kontrolieris – FKTK, kas vērtē, saskaņo dažādus dokumentus, kur parādās publiski tiesiskais raksturs. Tāpēc, no vienas puses, lieta ir jāizskata tiesā vispārējā kārtībā, no otras puses, ir jāiesaista administratīvās tiesas un jāpiemēro administratīvo strīdu risināšanas kārtība. Attiecībā uz Noguldījumu garantijas fondu, kuram finanšu līdzekļi pēc noteiktiem kritērijiem ir jāsamaksā visiem noguldītājiem, parādās publiski tiesiskais regulējums, un ir jautājumi, kuri ir jārisina FKTK tās kompetences ietvaros. Piemēram, šomēnes FKTK izlēma, ka Rīgas namu pārvaldniekam netiks atgriezti seši miljoni eiro, kas bija noguldīti PNB bankā. Būs ļoti interesanti, ja Rīgas pilsētas pašvaldība vērsīsies administratīvajā tiesā un prasīs administratīvā kārtā risināt problēmas ar FKTK attiecībā par to, kā atgūt šos sešus miljonus.

Papildinot jautājumu par banku maksātnespējas gadījumiem, var uzdot ļoti daudz jautājumu. Tā nav normāla situācija, ja plašsaziņas līdzekļos tiek diskutēts, ka centieni kļūt par bankas likvidatoru maksātnespējas administratoram maksā cilvēka dzīvību. Tas liek uzdot jautājumu, vai šī procedūra, kā tiek izvirzīts viens vai otrs pretendents, atbild uz visiem jautājumiem, vai šajā gadījumā tomēr nav indikācijas, kas liecina par ietekmi no ārpusē. Paskatīsimies, kā notika bijušās Norvik bankas maksātnespējas administratora izvirzīšana? Es uzdošu jautājumu, kāpēc tieši Vigo Krastiņa kungs? Kurš palika otrs no pieciem izvirzītajiem, un kāpēc viņš palika otrs? Kāpēc nenotika sašanās starp visiem pieciem? Ar ko Krastiņa kungs bija labāks par visiem pārējiem? PNB bankas gadījumā izvērtējuma nav. Tas pats attiecas uz likvidatoriem. Jautājums ir tāds pats. Pēc kādiem kritērijiem izveido sarakstu ar 10 advokātiem, kuriem piekrit kredītiestādes likvidācija, un kā prioritizē šos advokātus? Vai varētu būt tā, ka likvidatoram izvēles kritērijs ir tāds, ka advokāts dzied advokātu kori, kas viņu pacel augstāk par citiem viņa kolē-

ģiem? Pēc kādiem profesionāliem kritērijiem izvēlas vienu vai citu pretendentu, un tā ir tēma, par kuru vairāk runāšu konferencē aprīlī.

Gaidis Bērziņš: – Ja mēs runājam tikai no normatīvā regulējuma viedokļa, tad arī te ir zināms haoss. Kredītiestāžu likums šobrīd nosaka vienu iecelšanas kārtību, nosakot, ka Ministru kabinetam ir jāapstiprina noteikumi, ka administratori tiek iecelti tā saucamajā nejausības kārtībā. Savukārt Civilprocesa likums nosaka, ka administratoru iecel pēc FKTK ieteikuma. FKTK vadās pēc sava iekšējā normatīvā akta, kas ir spēkā kopš 2014. gada. Ministru kabinetam jau pirms gada vajadzēja izstrādāt noteikumus – konkrēti Finanšu un Tieslietu ministrijām, jo tās ir divas atbildīgās ministrijas, bet šie noteikumi nav izstrādāti.

Jānis Grasis: – Ja runājam par ABLV pašlikvidāciju, tad akcionāri pieņēma ļoti sāpīgu, bet tajā pašā laikā droši vien visgudrāko lēmumu. No valsts interešu viedokļa diemžēl ir jāatzīst, ka sapnis par Rīgu un Latviju kā finanšu centru ir izsapņots. Pēc Parex bankas, Krājbankas un tagad ABLV problēmām tuvākajās desmitgadēs nekāds finanšu centrs Latvijā nebūs iespējams. No valsts viedokļa ir svarīgi, lai likvidācijas gaitā maksimāli tiktu apmierinātas visas klientu intereses, lai nākotnē klienti varētu nebaidīties uzglabāt naudu Latvijā.

Gan pasaulē, gan Latvijā, gan Eiropā pēdējo 30 gadu laikā ir mainījusies izpratne par patiesā labuma guvējiem. Savā referātā konferencē es apskatīšu, kā mainījās izpratne, jo tas, ko mēs tolaik sapratām ar šo jēdzienu un ko saprotam pašlaik, ir mainījies kā diena pret nakti. Jautājums par patiesā labuma guvējiem ir milzīga problēma komercbankām. Pat tad, ja tiek izdarīts viss maksimāli iespējamais, pat tad nav nekādas garantijas, ka tomēr nebūs kāds darvas traipiņš palicis. Klausījos jaunās FKTK vadītājas teikto. Viņa solīja, ka Latvijā vispār vairāk nebūs neviena atmazgāšanas gadījuma. Lai cik mēs būtu kristāltīri,

